

Zastupljenost visokoga i niskoga varijeteta hrvatskoga standardnog jezika u javnoj komunikaciji

Barlek, Marijeta

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:425422>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Marijeta Barlek

**Zastupljenost visokoga i niskoga varijeteta
hrvatskoga standardnog jezika u javnoj
komunikaciji**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Marijeta Barlek

Matični broj: 0009069184

**Zastupljenost visokoga i niskoga varijeteta
hrvatskoga standardnog jezika u javnoj
komunikaciji**

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: dr. sc. Mihaela Matešić

Rijeka, 2018.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Zastupljenost visokoga i niskoga varijeteta hrvatskoga standardnog jezika u javnoj komunikaciji* izradila samostalno pod mentorstvom dr. sc. Mihaele Matešić.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Marijeta Barlek

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. VARIJETETNOST U JEZIKU	2
2. STANDARDIZACIJA	4
3. RESTANDARDIZACIJA HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA	7
4. VARIJETETNOST HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA	8
4.1 Visoki i niski varijetet standardnoga jezika	10
5. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA	14
6. GRAĐA I METODOLOGIJA	15
7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	17
7.1 ADMINISTRATIVNO-POSLOVNI STIL/ADMINISTRATIVNI DISKURS	17
7.2 ZNANSTVENI STIL/AKADEMSKI DISKURS	19
7.3 NOVINARSKO-PUBLICISTIČKI STIL/PUBLICISTIČKI DISKURS	23
8. ZAKLJUČAK	24
9. SAŽETAK	26
POPIS LITERATURE	27
IZVORI	28

UVOD

Polifunkcionalnost hrvatskoga standardnog jezika, kao jedna od njegovih glavnih značajki, najbolje odražava njegovu varijetetnost. Usko povezan sa životom ljudi i njihovim djelatnostima, jezik se ostvaruje u različitim područjima s obzirom na različite potrebe prisutne u njima, što potvrđuje pet funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnog jezika. To ukazuje na njegovu sociolingvističku dimenziju. Jezik kao standard podliježe dakle ne samo jezičnim, već i izvanjezičnim zakonitostima. Druga je važna značajka standardnoga jezika kodifikacija, koja zahtijeva uporabu norme u funkcionalnim stilovima kao njegovim podsustavima, uvažavajući posebnosti svakog pojedinog funkcionalnog stila. Kako je norma skup jezičnih pravila sadržan u normativnim priručnicima, usvaja se tijekom institucionaliziranoga jezičnog obrazovanja, dok s druge strane govornici na temelju svoje jezične kompetencije sami procjenjuju o uporabi jezičnih činjenica standardnoga jezika. Potaknuta određenim istraživanjima stranih lingvista unutar jednoga jezika, prepoznata je varijetetnost koja nadilazi funkcionalnu raslojenost standardnoga jezika, a odnosi se upravo na područje norme i uzusa. U terminima D. Kalogjere, sve se više govori o niskom i visokom varijetetu hrvatskoga standardnog jezika, koji se međusobno razlikuju na fonološkoj, morfološkoj i sintaktičkoj razini.

1. VARIJETETNOST U JEZIKU

U sociolingvistici, grani lingvistike koja jezik promatra u društvenome kontekstu, govori se o jeziku kao skupu varijeteta uvjetovanih društvenom skupinom koja se njime koristi. U tom smislu jezik nije zatvorena i autonomna pojava kako ju promatraju neke lingvističke grane, već na njega utječu povijesni, regionalni, društveni i situacijski faktori koji rezultiraju varijacijama u jeziku. Dakle, ovisno o različitim društvenim uvjetima, jedan jezik različito se govori, a svaki pojavni oblik jezika može se nazvati varijetetom. Krešimir Mićanović afirmira definiciju varijeteta kao *zbiljskog jedinstvenog oblika ostvarivanja u kojima se pojavljuje jezik* najbliži empirijskoj stvarnosti (Mićanović 2006: 10). Pritom naglašava i složenost definicije jer osim uz jezične, u obzir je nužno uzeti i nejezične faktore na kojima se i temelji njihova tipologija. Marina Katnić-Bakaršić u knjizi *Lingvistička stilistika* navodi da je u našoj lingvistici uobičajen termin raslojavanje te ističe manjkavost takvog izbora terminologije s obzirom na to da se njime zanemaruje dvosmjernost tog procesa, odnosno pojavni oblici jezika istovremeno se raslojavaju, ali i objedinjuju u jedan jezik (Katnić-Bakaršić 1999: 19). Na taj način oni čine „arhitekturu jezika“ (Mićanović 2006: 10).

Prema Miloradu Radovanoviću, jezik se raslojava na četiri tipa: teritorijalno, socijalno, individualno i funkcionalno. Pod teritorijalnim raslojavanjem on podrazumijeva dvije vrste pojava: teritorijalno raslojavanje u vidu dijalekata i teritorijalno raslojavanje u vidu standardnoga jezika (Radovanović 1979: 77). Teritorijalno raslojavanje nestandardnih govora podrazumijeva prostornu diferencijaciju na različite dijalekte koji se granaju do mjesnih govora i oni su primarno predmet proučavanja dijalektologije. Marina Katnić-Bakaršić kaže da je sa sociolingvističkog aspekta zanimljiv prijelaz iz jednog dijalekta na drugi u specifičnim situacijama u kojima se govornici nalaze (Katnić-Bakaršić 1999: 21). Uz ruralne dijalekte Radovanović navodi i postojanje urbanih (gradskih) dijalekata karakterističnih za visokoindustrijalizirana i urbanizirana društva. Drugi je vid teritorijalnoga raslojavanja na varijante standardnoga jezika i one su najviše razvidne u pogledu leksika. Varijante standardnoga jezika najčešće su posljedica djelovanja nelingvističkih pojava kao što su uspostavljanje i održavanje državnih, ekonomskih, kulturnih, političkih, vjerskih, ideoloških, nacionalnih, geografskih i drugih okolnosti ili na njih utječu kulturni, jezični ili tradicionalni faktori (Radovanović 1979: 77).

Individualno raslojavanje proučava individualni stil (idiolekt), a odnosi se na specifične osobine svakog pojedinog govornika koje čine ukupan jezični repertoar nekog pojedinca. Iz tog repertoara o pojedinoj osobi može se saznati kojoj profesionalnoj grupaciji ili generaciji pripada, kojem društvenom sloju pripada, iz kojeg govornog područja potječe ili kakvo mu je obrazovanje. U užem smislu stilistika se bavi proučavanjem individualnog stila nekog pisca. Socijalnim raslojavanjem nastaju socijalni dijalekti koji se nazivaju sociolekti, a odslikavaju razlike između pojedinih društvenih grupa (Radovanović 1979: 72). Iako se pojavljuju i na ostalim razinama, najuočljivije su razlike koje se javljaju u leksiku, a odražavaju razlike u obrazovanju, profesiji, interesima, uzrastu, ekonomskom statusu itd. U stilistici se istražuju sve govorne uloge koje pojedinac ima u društvu kao što su uloge oca/majke, životnoga partnera, stručnjaka u poslu, kupca itd. U svakoj od tih uloga pojedinac koristi različita jezična sredstva, ovisno o tome u kojoj se ulozi nalazi. U okviru socijalnoga raslojavanja može se govoriti i o spolnom i dobnom raslojavanju. Pri spolnom raslojavanju razlikuju se tematska leksička polja povezana s društvenim ulogama koje se pripisuju ženama odnosno muškarcima. Dobno raslojavanje odnosi se na jezik različitih generacija koje u isto vrijeme žive u nekoj sredini (Katnić-Bakaršić 1999: 19).

Konceptu funkcionalnoga raslojavanja put su utrli pripadnici Praškoga lingvističkog kruga koji su uveli uporabni kriterij u jezik, oslanjajući se pritom na funkcije koje jezik vrši u društvenim zajednicama. U hrvatskome jeziku govorimo o pet funkcionalnih stilova koji se određuju kao podsustavi standardnoga jezika. Navedenoj klasifikaciji raslojavanja kriterijski odgovara i klasifikacija stranih autora na koje se poziva Krešimir Mićanović u svojoj knjizi *Hrvatski s naglaskom*, izražena kroz drugačiju terminologiju. Referirajući se na strane autore (Coseriu, Berruto, Dittmar, Huesmann) on govori o konstruktivnoj *povijesnog jezika* sastavljenog od različitih jezičnih sustava. Te različitosti nazivaju se dijatopijske, dijastratične i dijafazijske, a pridodaju im se i dijakronijske obilježene kriterijem vremena. Dijatopijski varijeteti razlikuju se u prostoru i oblikuju različite dijalekte, odnosno govorimo o teritorijalnom raslojavanju. Dijastratički varijeteti uključuju individualna i socijalna obilježja, pa govorimo o sociolektima, a dijafazijski varijeteti obilježeni su situacijskim faktorima, pri čemu se govornik nalazi u konkretnoj situaciji u koju su uključeni govornik i sugovornik, vrijeme, mjesto, različiti medij itd. Dijafazijske varijacije u domaćoj jezikoslovnoj tradiciji odgovaraju funkcionalnom raslojavanju jezika, i to na pet različitih funkcionalnih stilova: administrativni, publicistički, znanstveni, razgovorni i beletristički. Svi su oni podsustavi standardnoga jezika koji nosi obilježje polifunkcionalnosti.

Svi navedeni varijeteti odgovaraju različitim potrebama svojih govornika, a govornici na temelju svoje komunikacijske kompetencije reguliraju izbor određenih varijeteta kojima se u danim situacijama služe. U tom smislu možemo govoriti o lingvističkoj ravnopravnosti standardnih i nestandardnih varijeteta, iako se u obzir uzima da nije svaki varijetet prikladan u svakoj situaciji, što je regulirano već spomenutom komunikacijskom kompetencijom. S druge strane, ono što standardnome varijetetu priskrbljuje prestižniji, ali ne i u lingvističkome smislu vredniji status, jest njegova općeobvezatnost u javnoj uporabi te edukacijskome procesu. U krugovima najprestižnijih ljudi i zajednica koristi se standardni varijetet, pa se na simboličkoj razni standardni jezik može shvatiti i kao jedan od elemenata društvene moći. Standardni jezik rezultat je procesa standardizacije, a ona je čin uvjetovan društvenim i političkim kontekstom (Mićanović 2006: 6).

2. STANDARDIZACIJA

Nakon što smo utvrdili da u sociolingvističkom poimanju jezik čini niz varijeteta koji se reverzibilnim procesom istovremeno i raslojavaju i klasificiraju u jedan jezik, postavlja se pitanje na koji način se oni klasificiraju, odnosno objedinjuju. U pokušaju da odgovori na to pitanje u jednom od poglavlja knjige, Krešimir Mićanović, pozivajući se i na mnogobrojne druge autore, ustanovljuje da lingvistički kriteriji u tom kompleksnom pitanju nisu dostatni da bi se dao cjelovit odgovor. On u velikoj mjeri proizlazi i iz sociolingvistike, *pa je zasebnost jezika u velikoj mjeri rezultat društvenih i političkih procesa, među kojima je osobito važan proces jezične standardizacije* (Mićanović 2006: 63). Važno je napomenuti i to da se standardizacija shvaća kao proces kojemu je teško odrediti početak i kraj, pa je standardizacija zapravo pitanje stupnja (Mićanović 2006: 20). Počeci jezične standardizacije u Europi mogu se povezati sa slabljenjem latinskoga jezika kao službenoga i početkom vernakularizacije, odnosno afirmiranjem vernakulara koji se najbliže mogu odrediti kao dijalekti. Na taj način počinju se afirmirati narodni jezici (termin „narodni“ u ovome se kontekstu shvaća kao oponiranje „nenarodnim“ jezicima, takvima koji nisu uspostavljali lingvističke sistemske veze s jezikom žive komunikacije na terenu), a između ostaloga to je omogućilo i dostupnost znanstvenih djela široj javnosti, koja su do tada bila pisana latinskim

jezikom, široj javnosti. U takvim se okolnostima javlja i potreba za standardizacijom, koja povlači pitanje *što* standardizirati. Standardni jezik koji se ne preuzima (kao npr. latinski u srednjovjekovnoj Europi), nego se razvija i izgrađuje upućen je na uspostavljanje odnosa prema organskoj jezičnoj podlozi (ona se može zasnivati na jednome dijalektu ili na više njih), koja postaje (dijalektom) osnovicom standardnoga jezika. Da bi jezik postao standardni potrebna je društveno-jezična nadgradnja koja uključuje pismo, grafiju, pravopis, stručnu terminologiju, funkcionalne stilove itd. (Brozović 2006: 166). U suvremenoj sociolingvistici pojmu standardizacije nadređen je pojam jezičnoga planiranja, dok se jezično planiranje shvaća kao konkretizacija jezične politike. Jezična politika uključuje strateško upravljanje kojim se dubinski utječe na jezične pojave. Ona se odvija na makrorazini, a jezično planiranje na mikrorazini i obuhvaća planiranje statusa jezika i planiranje korpusa. (Badurina 2015: 65). Planiranje statusa manjim je dijelom lingvistički postupak jer se velik dio planiranja odvija putem jezične politike s čijeg se aspekta bira jedan jezik ili varijetet koji zadobiva određeni status u društvu. S druge strane, planiranje korpusa koje također pripada jezičnoj politici, u najvećem je dijelu lingvistički postupak. U takvom shvaćanju standardizacija je samo jedan od procesa jezičnog planiranja uz kodifikaciju, grafizaciju i modernizaciju. Cooper kao prvi stupanj planiranja korpusa navodi grafizaciju, a standardizaciju i modernizaciju smatra razvojnim stupnjevima (Peti-Stantić 2009: 74). Ono što standardni jezik čini standardnim jest njezino glavno obilježje kodifikacije. Prije objašnjenja pojma kodifikacije važno je podsjetiti na razliku između jezika kao sustava i jezika kao standarda. Josip Silić prema početnoj Coseriuovoj shemi tu dijalektiku objašnjava tako da jezik kao sustav opisuje kao potencijalnu veličinu, a jezik kao standard kao aktualnu veličinu. Drugim riječima, standardni jezik je realizacija jezika kao sustava, pa stoga Silić određuje standard kao *normirani govor*. Norma je pravilo koje određuje kako rabiti ono što se govorom određuje. Između sustava i norme stoji kodifikacija koja označava eksplicitno napisano pravilo sadržano u knjigama koje kazuje kako se „mora govoriti“. Kako u jeziku valja gledati i ono što je rasprostranjeno, javlja se i „ono kako se obično govori“ koje se također može odrediti kao blaže pravilo, a naziva se uzusom. To područje norme, kodifikacije i uzusa Josip Silić objedinjuje pojmom standardnoga jezika. Jezik kao standard ima svoje jezične i društvene zakonitosti, a jezik kao sustav samo jezične zakonitosti.

Dalibor Brozović standardni jezik definira kao *autonoman vid jezika, uvijek normiran i funkcionalno polivalentan, koji nastaje nakon što se jedna etnička ili nacionalna formacija, uključivši se u internacionalnu civilizaciju, počne u njoj služiti svojim idiomom koji je dosad funkcionirao samo za potrebe etničke civilizacije* (Brozović 2006: 166) Standardni je jezik po

svome karakteru nadregionalan, nadilazi dijalektalne razlike i omogućuje komunikaciju u različitim situacijama te zadovoljava različite komunikacijske potrebe. Na taj način standardni se jezik razumijeva kao *apstraktno stabilan oblik jezika koji se elastično ostvaruje u svojim pojavnostima* (Peti-Stantić 2009: 77), kao što su to primjerice funkcionalni stilovi.

Standardni jezik koji nastaje procesom standardizacije udovoljava mnogobrojnim funkcijama koje jezik dobiva u društvu. Prema Garvinu i Mathiotu, standardni jezik ima nekoliko funkcija: ujedinjavajuća funkcija (standardni jezik služi kao poveznica nasuprot dijalektalnoj raznolikosti), funkcija odvajanja (pridonosi stvaranju identiteta prema kojemu se jedna zajednica razlikuje od drugih identiteta), funkcija prestiža (prestiž uživaju zajednice sa standardnim jezikom te oni pojedinci koji su tim standardom uspješno ovladali), funkcija sudjelovanja (zajednici omogućuje sudjelovanje u modernom svijetu) i funkcija normativne orijentacije (standard se uzima kao mjerilo i orijentir u pitanju korektnosti) (Mićanović 2006: 20). Dvije su od tih funkcija značajne za konstruiranje identiteta. Ujedinjavajućom funkcijom žele se u najvećoj mogućoj mjeri umanjiti unutarnje razlike, dok funkcija odvajanja s druge strane povećava razlikovnost neke zajednice od drugih zajednica. Prema tome jezik je glavno sredstvo nacionalne integracije i nacionalne diferencijacije (prema Pranjković 2007: 488). Razlog tome je taj što je jezični identitet važna sastavnica nacionalnoga identiteta, a *jezik odlučujuće sudjeluje u procesu socijalizacije i u iznalaženju identiteta nekoga pojedinca* (Mićanović 2006: 48). Na oblikovanje jezičnoga identiteta pojedinca može utjecati i više različitih varijeteta, pa je tako regionalni identitet obilježen različitim jezičnim varijetetima u odnosu na nacionalni (Pranjković, Silić 2007: 489).

3. RESTANDARDIZACIJA HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA

Što se tiče hrvatske jezične situacije, 90-ih godina dvadesetoga stoljeća u prvi je plan došla funkcija odvajanja. Događaji koji su se u 90-im godinama dvadesetoga stoljeća odrazili na već standardizirani hrvatski jezik neminovno su se odrazili i na jezičnu situaciju. Kako je već spomenuto da se standardni jezik sastoji od svoje dijalektne osnovice i društveno-jezične nadgradnje, dijalektna osnovica hrvatskoga standardnog jezika ostala je ista jer je bilo i nezamislivo da bi se ona promijenila (Peti-Stantić 2009: 77). Promijenila se međutim društveno-jezična nadgradnja, koja je sociolingvističkoga karaktera. Nakon proglašenja Republike Hrvatske i formiranja Ustava Republike Hrvatske, kojim je reguliran i status hrvatskoga jezika, postavljen je okvir za provođenje jezične politike na makrorazini (Badurina 2015: 66). Na mikrorazini, koja uključuje znanstvene institucije (akademije znanosti, instituti, sveučilišta), stručnu produkciju (rječnici, savjetnici, gramatike, članci) i komunikaciju (stabilizacija i naturalizacija jezične norme u prestižnim tipovima diskursa), jezično planiranje odvijalo se pod većim ili manjim, izravnim ili neizravnim utjecajem znanstvenih institucija (Badurina 2015: 66). U Hrvatskoj su tri institucije obavile ulogu jezične akademije, to su: današnja Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje te Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika.

Što se tiče konkretnijih promjena koje su zahvatile hrvatsku jezičnu situaciju u tome vremenu, valja istaknuti promjene na leksičkom i pravopisnom planu. Na leksičkom planu promjene su se dogodile zbog toga što su se u jeziku željele afirmirati samo hrvatske riječi, a pritom su se na udaru posebno našli srbizmi. Na pravopisnome planu pokrenuta su mnoga pravopisna pitanja za koja se željelo iznaći drugačija pravopisna rješenja od onih koja su se u tome trenutku rabila u Hrvatskoj najmanje trideset godina, a ta su pitanja *umnogome destabilizirala pravopisnu normu, pa i ugrozila opću pismenost prosječnoga govornika hrvatskoga jezika* (Badurina 2015: 75). Te promjene učvrstile su jednu od spomenutih funkcija jezika prema Garvinu i Mathiotu, a to je funkcija odvajanja, odnosno željela se postići što veća razlikovnost od srpskoga jezika. Prema tome, procesom ponovne standardizacije jezika koji je već ranije prošao proces standardizacije, učvrstila se na simboličkoj razini odvajajuća funkcija jezika. Anita Peti-Stantić naglašava da ta *simbolička razina i jest ono što razlikuje restandardizaciju i modernizaciju te jezičnu reformu* (Peti-Stantić 2009: 78).

4. VARIJETETNOST HRVATSKOGA STANDARDNOG JEZIKA

U širem smislu standardni se jezik shvaća kao prostor varijeteta (Mićanović 2006). Funkcionalna stilistika prepoznavala je varijetetnost standardnoga jezika kao funkcionalne stilove (Matešić 2014: 23). Hrvatski se standardni jezik raslojava na pet funkcionalnih stilova: administrativno-poslovni, novinarsko-publicistički, književnoumjetnički (beletristički) i razgovorni stil (Silić 2006). Kroz funkcionalne stilove ostvaruje se jedna od značajki standardnoga jezika, a to je polifunkcionalnost. Standardni jezik prati sve životne situacije i ljudske djelatnosti, *pa jezik dakle ima onoliko koliko život od njega traži* (Silić 2006: 26). Načini na koje jezik funkcionira u različitim ljudskim djelatnostima u mnogočemu se razlikuju, i stoga svaki od funkcionalnih stilova ima svoja obilježja i zakonitosti. Pri tome, napominje Josip Silić, ono što se u jednom funkcionalnom stilu može smatrati pogreškom, u drugom funkcionalnom stilu može imati status regularne jedinice (Silić 2006: 36). Uvriježena i tradicionalna podjela na pet funkcionalnih stilova u novije doba doživjela je i neke inovacije, odnosno otvorene su nove perspektive prema kojima se može sagledavati problem funkcionalnih stilova. Lada Badurina ukazuje na neka *slabija mjesta* funkcionalne podjele na životne situacije, pri čemu je *najproblematičniji* status književnoumjetničkoga te razgovornoga stila (Badurina 2008). O tome problemu raspravlja i Silić u novijim promišljanjima o beletrističkom stilu te naznačuje odmak od prvotnog sagledavanja funkcionalnih stilova. On beletristički stil više ne sagledava kao funkcionalni stil standardnoga jezika jer izbor književnih sredstava u beletrističkome stilu ne ide kroz sociolingvističku, već kroz lingvističku normu (Silić 2006: 180). Josip Silić i Ivo Pranjković u *Gramatici hrvatskoga jezika* naglašavaju razliku između lingvističkih i sociolingvističkih pravila, od kojih su prva podložna jeziku kao sustavu, a druga jeziku kao standardu. Književnoumjetnički stil je individualni jezični izražaj i podliježe jeziku kao sustavu, a ne jeziku kao standardu jer jezik kao standard teži normiranosti (Silić, Pranjković 2005: 385). Lada Badurina u pitanje dovodi dosljednost kriterija te konstatira da ne postoji životna situacija koju bi književnoumjetnički stil pratio, a što se tiče jezika, on je u književnoumjetničkom stilu *gradivni materijal* (Badurina 2008).

U novijim se lingvističkim istraživanjima kritički propituje i razgovorni funkcionalni stil, koji se primarno određuje usmenom realizacijom, a potom se njegova *usmenost* povezuje s određenim životnim situacijama (Badurina 2008). Josip Silić naglašava da *pojam „razgovorni“ ne obuhvaća samo „usmeni govor“, nego i „pisani govor“* te ga definira kao

govorenorazgovorni i pisanorazgovorni oblik govora (Silić 2006: 109). Što se tiče njegova odnosa prema jeziku, s obzirom na to da obiluje dijalektizmima, barbarizmima, regionalizmima i vulgarizmima, prolazi *mimo norme*. Upravo ga ta činjenica približava beletrističkome stilu (Badurina 2008).

Marina Kovačević i Lada Badurina za uporabnu sferu jezika predlažu pojam *polje diskursa* koje se dijeli na *diskursne tipove*. *Polje je diskursa raznoliko, bogato, neujednačeno, konfliktno i pretopljeno, a na nj utječe svaki govornik koji se njime kreće, kao i svaki izvor kojem su govornici na bilo koji način izloženi* (Badurina, Kovačić 2001: 27). Svojom teorijom autorice usložnjavaju funkcionalno raslojavanje te naglašavaju da se funkcije u jeziku u sferi primjene ostvaruju na dva načina, kao govor i kao pismo. One predlažu horizontalnu i vertikalnu klasifikaciju, pri čemu se horizontalna os odnosi na funkcionalni kriterij, a vertikalna na plan jezične realizacije, pa razlikuju pisani i razgovorni diskurs (Badurina, Kovačević 2001). Uz tu podjelu, autorice razlikuju privatni i javni diskurs, pri čemu se svaki dvostruko raslojava prema predloženoj klasifikaciji. Privatni diskurs zbog njegova svojstva privatnosti teže je promatrati, a što se tiče javnoga diskursa, razlikuju javni diskurs u užem smislu i javni diskurs u širem smislu. Javni diskurs u užem je smislu jezik javne (društvene) komunikacije, kao naprimjer politički, publicistički, sakralni itd. te je namijenjen široj javnosti. Javni diskurs u širem smislu odnosi se na specijalizirani diskurs i to akademski/znanstveni te promijenjeni/stručni (Badurina 2008). U javnoj se komunikaciji uspostavlja *specifičan odnos među sudionicima komunikacijskog procesa: s jedne strane pošiljatelj poruke, a s druge primatelj poruke – slušatelji, često kao brojniji auditorij – slušateljstvo/čitateljstvo kojima se s jasnom (pragmatičkom namjerom) upravljaju društveno važni sadržaji* (Badurina, Kovačević, 2001: 96). Takva je podjela potaknuta i činjenicom da se neke funkcije promatraju kao funkcije govora, kao što je to slučaj s razgovornim stilom, dok se druge promatra kao funkcije pisma (naprimjer znanstveni stil), pri čemu se zanemaruje vertikalna klasifikacija.

4.1 Visoki i niski varijetet standardnoga jezika

Govorna zajednica, skupina ljudi koja se sporazumijeva i identificira zajedničkim jezikom nije homogena, već heterogena i posjeduje jezični repertoar varijeteta koje govornici prema vlastitom nahođenju uspješno upotrebljavaju ovisno o komunikacijskoj situaciji. U sociolingvistici se razvila tipologija repertoara govornih zajednica od kojih je najpoznatija ona koja razlikuje standardni jezik i dijalekte. Jedan od repertoarnih tipova koji je naišao na velik odjek razvio je Charles Ferguson i nazvao je diglosijom. Ona se odnosi na pojavu da se u genetski jednom jeziku mogu razlučiti dva varijeteta koja se rabe za različite funkcije, pri čemu oba mogu biti standardizirana. Taj je model često modificiran i primjenjivan u različitim jezičnim zajednicama, a na stanje u hrvatskoj govornoj zajednici primijenio ga je Damir Kalogjera.

On u članku *Iz diglosijske perspektive* navodi značajke diglosije koje odgovaraju definiciji Fergusonove definicije, a mogu se primijeniti na hrvatski jezik:

1. Visoki varijetet može se usvojiti samo obrazovanjem.
2. U većini pisanih tekstova, ali i u formalnom govoru, primjeren je samo visoki varijetet koji se od niskoga razlikuje u izgovoru, gramatici i vokabularu, a donekle i u pravopisu. Očigledna je razlika u gramatici, u visokom je varijetetu složenija. Iako je dobar dio leksika zajednički jednom i drugom varijetetu, često su svakodnevne riječi različite.
3. Visoki se varijetet ne upotrebljava u svakodnevnom govoru jer bi djelovao pedantno i artificijelno, ali nekada i neloyalno prema sugovornicima.
4. Čak i kad osjećaj realne superiornosti visokog varijeteta u govornoj zajednici nije jak, svejedno se podržava, a onda i podupire vjerovanje da je visoki varijetet lijep, logičniji, sposobniji da izrazi važne misli.
5. Postoji stanovita stabilnosti ovih dvaju varijeteta, iako ima preklapanja.¹

Niski varijetet Damir Kalogjera označava kao standardizirani sloj jezika u kojem se mnoge tvorbe i strukture koje pripadaju visokom varijetetu obilaze i rješavaju na drugačiji

¹ Preuzeto iz Kalogjera, D. (2009). *Iz diglosijske perspektive*, u *Jezična politika i jezična stvarnost*, ur. Jagoda Granić, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku – HDPL, Zagreb, str. 553.

način (Kalogjera 2009: 556). Kalogjera konstatira da je niski varijetet *najviša razina što je prosječan obrazovani hrvatski građanin ili građanka postigne u pogledu poznavanja strukturalnih normi standardnog hrvatskog jezika, nakon što je završi/o/la gimnaziju i stek/ao/la visoku naobrazbu s izuzetkom marljivih studenata kroatistike sa završenim studijem* (Kalogjera 2009: 556). Ta razina ne zadovoljava stroge jezične znalce, pa se niski varijetet ocjenjuje kao slabo pismen samo u užoj akademskoj filološkoj zajednici. Visoki i niski varijetet razlikuju se na fonološkoj i morfološkoj razini, dok uočljive razlike na leksičkoj i tvorbenoj razini izostaju (Matešić 2013: 44).

Govoreći o odnosu uzusa i norme, Mihaela Matešić zastupa tezu da niski varijetet predstavlja uzus, a visoki varijetet normu koja je propisana u normativnim priručnicima (Matešić 2013: 42). Uzus je, uz skup jezičnih pravila sadržanih u normativnim priručnicima, jedan od oslonaca standardnojezičnoga izraza govornika, a temelji se na procjeni govornika o frekventnosti jezičnih činjenica u uporabi. Iako je Kalogjera ustanovio da niski varijetet, koji zapravo odgovara uzusu, ne zadovoljava *stroge propisivače*, u suvremenim se hrvatskim gramatikama i nekim jezičnim savjetnicima uočava da su se neke od tih značajki počele uzimati u obzir te se nastoje objasniti.² Pritom se značajke uzusa koje su uzete u obzir u normativnim priručnicima često određuju *(raz)govornim značajkama suvremene komunikacije*, a norma se naziva *pažljivim, njegovanim, pisanim, standardnim jezikom/izrazom/stilom* (Matešić 2013: 49). Što se tiče akcenatskih značajki niskoga varijeteta, one u priručnicima dobivaju status dubleta visokoga varijeteta, a u nekim slučajevima daje im se normativna prednost (Matešić 2014: 30). Razlike između uzusa i norme u najvećoj su mjeri razvidne na akcenatskoj razini. Normirana izgovorna razlika između [č] i [ć] te [ž] i [ž'] u govoru zapravo nikad i nije bila uspostavljena na razini cjeline hrvatske jezične/govorne zajednice. Što se tiče naglasaka, u uzusu se pojavljuju sustavne razlike u odnosu na normu kao što su npr. *naglasak na ultimi (elektricitèt, asistènt) silazni naglasak na središnjem slogu (radijâtor, televîzija) ili nenovoštokavska značajka*

² Mihaela Matešić u članku *Odrasla jezične uporabe u normativnim priručnicima hrvatskoga jezika* (2013) zastupljenost uzusnih jezičnih značajki promatra u priručnicima koji su izašli u 21. stoljeću te onima koji su ovo stoljeće preneseni iz 20. stoljeća, a odabir se odnosi na: Anićev rječnik (4. izdanje iz 2003.), Rječnik Leksikografskoga zavoda (2000), *Hrvatski jezični savjetnik* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (1999) koji je strukturom sličan gramatici i rječniku, a od gramatika u obzir su uzeti Akademijini *Nacrti za gramatiku* S. Babića i sur. iz 1991. godine, *Hrvatska gramatika* Instituta za Hrvatski jezik i jezikoslovlje E. Barić i sur. iz 1997. godine, *Praktična hrvatska gramatika* D. Raguža iz 1997. godine te *Gramatika hrvatskoga jezika* J. Silića i I. Pranjkovića iz 2005. godine.

neprenošenja silaznoga naglaska sa staroga mjesta (zaboraviti) niti na prefiks (dočekati, pogledam) niti na proklitiku (u grad, do nje) itd. (Matešić 2009: 302). Damir Kalogjera propisanu govorenu realizaciju novoštokavskih naglasaka navodi kao značajku visokoga varijeteta, no naglašava da ta norma mnogim obrazovanim Hrvatima nije bliska.

Popis značajki visokoga i niskoga varijeteta prema Damiru Kalogjeri:

Visoki varijetet hrvatskoga standardnog jezika:

- govoreni ostvaraj novoštokavske naglasne norme
- pravila o naglascima (silazni naglasci moraju biti samo na prvom slogu, ostvarivanje zanaglasnih dužina, prebacivanje naglaska na proklitiku)
- naglasno razlikovanje određenih i neodređenih oblika pridjeva
- razlikovanje [č] i [ć] i [ž] i [žʹ]
- sustavno propisana jekavizacija, odnosno nejekavizacija prijelaznih i neprijelaznih glagola (npr. oslabjeti prema oslabiti)
- oblik posvojne zamjenice *njezin* i u sintaksi propisani izbor zamjenice (npr. *vole svoj grad*)
- izbora padeža relativnih zamjenica (veznika) određen pravilom živog i neživog antecedenta (npr. *auto koji vidim, dječak kojega poznajem*)
- propisana upotreba određenih i neodređenih pridjeva s obzirom na propisanu semantiku razliku prema kojoj određeni pridjevi odgovaraju na pitanje *koji*, a neodređeni na pitanje *kakav*
- propisana sklonidba i komparacija određenih i neodređenih pridjeva
- propisana tvorba i uporaba aorista i imperfekta
- deklinacija brojeva (npr. *dvama muškarcima, dvjema ženama*)
- „duži pridjevski gramatički morfemi (navesci) te njihova distribucija prema eufonijskim i distribucijskim pravilima³
- uporaba propisane paradigme pomoćnog glagola *biti* za tvorbu kondicionala

Mihaela Matešić navodi i moguće sintaktičke značajke visokoga varijeteta (Matešić 2014a):

³ Popis je preuzet iz: Kalogjera, D. (2009). Iz diglosijske perspektive, u *Jezična politika i jezična stvarnost*, ur. Jagoda Granić, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku – HDPL, Zagreb

- tendencija smještanja enklitike što bliže početku rečenice
- izbjegava se uvođenje pitanja s *da li*

Niski varijetet hrvatskoga standardnog jezika

- brojevi, pridjevi i pridjevne imenice se ne sklanjaju
- semantičko nerazlikovanje određenoga i neodređenoga pridjeva pri čemu se najčešće rabe određeni pridjevi i za kategoriju određenosti i za kategoriju neodređenosti
- odstupanje od akcenatske norme u govoru i redistribucija akcenata
- oblik *njen* umjesto *njezin*
- osjećaj za razliku *svoj* napram *njen* je oslabljen
- uporaba relativne zamjenice koji u kosim padežima bez obzira na živi ili neživi antecedent
- aorist i imperfekt uglavnom se ne rabe
- odustajanje od navezaka u pridjevskoj sklonidbi
- propisana paradigma kondicionala ujednačena je na jedinstveni oblik *bi*⁴.

Mihaela Matešić navodi i moguće sintaktičke značajke niskoga varijeteta (Matešić 2014a):

- uvođenje pitanja s *da li*
- konstrukcija *za + infinitiv*
- prijedložni izraz *od strane* kojim se uvodi subjekt
- rabi se i veznik *ako* i veznik *ukoliko* na mjestu veznika *ako*
- tendencija izbjegavanja slijeda *da + prezent čak* i *kada* je taj slijed u hrvatskome jeziku podržan sintaktičkom normom.⁵

⁴ Popis je preuzet iz: Kalogjera, D. (2009). Iz diglosijske perspektive, u *Jezična politika i jezična stvarnost*, ur. Jagoda Granić, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku – HDPL, Zagreb

⁵ Preuzeto iz: Matešić, M. (2014). Između elitizma i demokracije: standardni jezik u akademskoj zajednici. *Standardni jezici i sociolekti u 21. stoljeću* / Peti-Stantić, Anita ; Stanojević, Mateusz-Milan, Antunović, Goranka (ur.).

5. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

S obzirom na to da se sociolingvistika bavi društvenom dimenzijom jezika i svime što na jezik može utjecati, u njezinoj je domeni također ispitivanje stavova govornika o jeziku ili jezičnim varijetetima. Na riječkome je Sveučilištu provedeno istraživanje koje je uključivalo ispitanike zaposlene na visokoškolskim ustanovama i to isključivo članove u zvanju znanstvenih suradnika, viših znanstvenih suradnika i znanstvenih savjetnika, a istraživanjem su se željeli provjeriti stavovi koje navedeni pripadnici akademske zajednice imaju prema niskome i visokome varijetetu. Diferencijacija u stavovima ispitanika očekivana je s obzirom na područja djelovanja, pri čemu je glavna razlika u opoziciji filologa i nefilologa. U istraživanju su izostavljeni jezikoslovci kroatisti zbog edukacije o visokome varijetetu na uporabnoj i metajezičnoj razini, koja bi mogla utjecati na njihove stavove. Istraživanje je pokazalo da *određenim značajkama visokog varijeteta ispitanici pridaju status pravilnosti, ljepote, uzvišenosti, profinjenosti i artifičnosti, a izjavljuju i da primjećuju njihovu rjeđu uporabu u odnosu na sukladne značajke niskog varijeteta, dok se niski varijetet ocjenjuje kao učestaliji, spontaniji i jednostavniji* (Matešić 2014: 39). Razlika u stavovima između filologa i nefilologa u tome je što filolozi daju više ocjene visokome varijetetu, odnosno ocjenjuju ga pravilnim i lijepim u većoj mjeri nego što to čine članovi akademske zajednice koji nisu filolozi.

Sljedeće je istraživanje provedeno unutar znanstvenoga diskursa na znanstvenim knjigama iz nejezikoslovnih područja te jezikoslovnih tekstova s namjerom utvrđivanja razlike u poštivanju norme između jezikoslovaca i nejezikoslovaca. Istraživanje je pokazalo da postoje razlike u jeziku tekstova znanstvenika jezikoslovaca i znanstvenika koji nisu jezikoslovci na morfonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj leksičkoj razini i pravopisnome planu (Matešić 2014b: 350). Pokazalo se da znanstvenici koji nisu jezikoslovci pišu uporabnim jezičnim značajkama odnosno niskim varijetetom, dok znanstvenici jezikoslovci njeguju normu, pri čemu su njihovi tekstovi pisani visokim varijetetom.⁶

Razlike u jezičnim značajkama pojavljuju se dakle na razini visokoga i niskoga varijeteta, odnosno norme i uzusa, ovisno o tome radi li se o tekstovima jezikoslovaca ili

⁶ U članku *Pisani akademski diskurs i tradicionalna normativnost* (2014) u kojem M. Matešić navodi rezultate svog istraživanja napominje da je tekstovima nejezikoslovnih znanstvenika raspolagala prije nego što su lektorirani, a od jezikoslovnih tekstova poslužili su već objavljeni tekstovi jer su jezikoslovne lekture uglavnom autorske.

tekstovima nejezikoslovaca. Pri tome je visoki varijetet očekivano svojstven jezikoslovcima, dok nejezikoslovci smatraju jezične značajke uzusa prihvatljivima i neutralnima.

6. GRAĐA I METODOLOGIJA

Korpus istraživanja čine funkcionalni stilovi/diskursni tipovi koji spadaju u domenu javne komunikacije, a to su: administrativno-poslovni stil/administrativni diskurs, novinarsko-publicistički stil/publicistički diskurs i znanstveni stil/akademski diskurs.

Odabrano je deset pravilnika koji se odnose na različite ljudske djelatnosti čime je pokriven administrativno-poslovni stil/administrativni diskurs, a korpus čine: Pravilnik o načinu oglašavanja o lijekovima, Pravilnik o popisu imovine i obveza, Pravilnik o radu, Pravilnik o kriterijima za izricanje pedagoških mjera, Pravilnik o studijama i studiranju Sveučilišta u Zadru, Pravilnik o studijama Sveučilišta u Rijeci, Pravilnik o očuvanju šuma, Pravilnik o polaganju stručnog ispita učitelja i stručnih suradnika u osnovnom školstvu i nastavnika u srednjem školstvu, Pravilnik o načinima, postupcima, i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi i pravilnik o zaštiti na radu. Pravilnici su preuzeti sa službenih internetskih stranica institucija i internetskih stranica Narodnih novina.

Za područje novinarsko-publicističkoga stila/publicističkoga diskursa odabrano je deset različitih novina, od kojih je pet dnevnih novina i pet tjednika. Od dnevnih novina odabrano je pet različitih izvora nedjeljnoga broja koji su izašli u istome mjesecu (srpanj) 2018. godine: Jutarnji list, Večernji list, 24 sata, Novi list i Slobodna Dalmacija. Od tjednika odabrano je pet različitih izvora, a svi su izašli u posljednjem tjednu istoga mjeseca (srpanj) 2018. godine: Nacional, Globus, Varaždinske vijesti, Podravski list i Glas Koncila. Za analizu je odabrano dvadeset tekstova iz tiskanih izdanja dnevnih i tjednih novina, od kojih je deset vijesti, a deset izvješća. Odabrane su vijest i izvješće kao objektivni žanrovi novinarsko-publicističkoga stila koji bi po svojoj definiciji trebali odražavati standardnojezični izraz.

Znanstveni stil/akademski diskurs pokriva deset različitih znanstvenih časopisa iz različitih područja: ekonomije, građevine, medicine, psihologije, teologije, politologije, književnosti i jezika. Odabrani su časopisi: Ekonomska misao i praksa (2018.), Građevinar (2018), Medicina fluminensis (2018), Psihologijske teme (2018), Riječki teološki časopis (2017), Politička misao (2018), Fluminensia (2018), Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2018), Umjetnost riječi (2018), Književna smotra (2018).

Iz svakoga časopisa odabrana su po dva članka, što ukupno čini dvadeset članaka. Članci su preuzeti s internetskoga portala znanstvenih časopisa Republike Hrvatske pod nazivom „Hrčak“ i svi su časopisi u statusu *aktivan*. Posebna se pozornost usmjerava na to kako pišu nejezikoslovni znanstvenici u odnosu na jezikoslovne znanstvenike i kako pišu teoretičari književnosti u odnosu na jezikoslovne znanstvenike.

Korpus je analiziran prema navedenim značajkama visokoga i niskoga varijeteta na morfološkoj i sintaktičkoj razini s obzirom na to da se radi o pisanim tekstovima. Metodologija se temelji na usporedbi zastupljenosti jezičnih značajki visokoga varijeteta i niskoga varijeteta i to tako da se kvalitativnom analizom izdvajaju značajke varijeteta, a zatim se broj značajki visokoga varijeteta i niskoga varijeteta kvantitativnom analizom skupno uspoređuje po tipu teksta i utvrđuje se što u kojem tipu tekstova prevladava.

Kako je smisao ovoga rada prikazati zastupljenost visokoga i niskoga varijeteta hrvatskoga standardnog jezika u javnoj komunikaciji i u javno objavljenim tekstovima, ovako sastavljen korpus udovoljava cilju istraživanja. Dakako, treba uzeti u obzir da tekstovi koji se javno objavljuju mogu biti prethodno podvrgnuti jezičnoj provjeri (lekturi). Istraživanje koje bi imalo za cilj pružanje uvida u jezik tekstova prije lekture zahtijevalo bi korpus drugačije provenijencije – takav koji bi bio privatno dostupan prije objave ili zajamčeno neelektoriran. Nas će međutim ovdje zanimati upravo suprotno: javno dostupna jezična slika u tekstovima koji komuniciraju s jezičnom zajednicom bilo da su prethodno bili jezično uređivani ili nisu – dakle tekstovi koji su prisutni u javnome komunikacijskom prostoru.

7. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

7.1 ADMINISTRATIVNO-POSLOVNI STIL/ADMINISTRATIVNI DISKURS

Na temelju analize korpusa koji uključuje deset različitih pravilnika iz različitih područja utvrđeno je da su razlike između niskoga i visokoga varijeteta u administrativno-poslovnome stilu/administrativnome diskursu najviše zamjetne na sintaktičkoj razini, dok su u manjoj mjeri zamjetne na morfološkoj razini.

Na sintaktičkoj razini zabilježene su sljedeće jezične značajke:

Prijedložni izraz „od strane“ suprotstavlja se normi. Prije nego značajkom niskoga varijeteta trebalo bi ga smatrati ili značajkom koja pripada metajeziku stila ili pak značajkom koja zbog svoje inojezične provenijencije (sintaktički germanizam) nije u duhu hrvatskoga jezika. U korpusu se pojavljuje nekoliko puta npr. *od strane jednog stručnog suradnika, od strane radnika, od strane matičnog visokog učilišta* itd.

Veznik *ukoliko* na mjestu veznika ako značajka je niskoga varijeteta, a ujedno i izrazita značajka administrativnoga diskursa. Valja istaknuti da zamjena *ako* s *ukoliko* daje iskazu značenje strogosti (ili beziznimnosti) uvjeta o kojem je riječ (Matešić 2014: 346). Na temelju analize pronađeno je samo nekoliko takvih primjena veznika *ukoliko*: *Poslodavac može, ukoliko to okolnosti slučaja zahtijevaju (...), (...) ukoliko se radi o upisu na studij na temelju razredbenog postupka, (...) koje prilažu nositelji doktorskih studija ukoliko nisu svojim aktom potpisali (...), (...) ukoliko ozlijeđeni radnik nije u mogućnosti (...)*. U većini se pravilnika ipak rabi veznik *ako*.

Konstrukcija *da li* također je svojstvena niskome varijetetu, a u čitavome korpusu pojavljuje se vrlo rijetko: *Poslodavac svojom odlukom imenuje osobu koja je dužna nadzirati da li se osobni podaci radnika prikupljaju, obrađuju, koriste i dostavljaju trećim osobama (...), Poslodavac je temeljem bilješke o počinjenoj povredi obveze iz radnog odnosa dužan utvrditi da li je počinjena povreda obveze iz radnog odnosa (...)*. Valja napomenuti da konstrukciju *da li* nije uvijek moguće prevesti u visoki varijetet zbog jezične ekonomičnosti, što je slučaj s prvim primjerom rečenice. Izbjegavanjem konstrukcije *da li* taj primjer bi glasilo: *Poslodavac svojom odlukom imenuje osobu koja je dužna nadzirati prikupljaju li se,*

obrađuju li se, koriste li se i dostavljaju li se osobni podaci radnika trećim osobama (...), što u uporabi nije ovjereno ni jezično ekonomično, pa je moguće pretpostaviti da je to razlog uporabe konstrukcije da li.

Od morfoloških značajki u korpusu su zabilježene sljedeće jezične značajke.

U odabranome korpusu brojevi se u pravilu ne dekliniraju, pronađen je samo jedan primjer u kojem je broj dekliniran: *združeni studiji dvaju ili više visokih učilišta*. U svima drugim primjerima u kojima se javljaju brojevi sklonidba nije provedena: *povjerenstvo za popis se sastoji od predsjednika i dva člana, u trajanju od najmanje četiri tjedna, (...) aktivno sudjelovao na najmanje dva međunarodna znanstvena skupa, pred povjerenstvom od najmanje tri člana, sastoji se od najmanje tri člana*. Deklinacija brojeva obilježje je visokoga varijeteta, dok se u niskome varijetetu brojevi ne sklanjaju.

Kao značajka niskoga varijeteta navodi se i potpuno odustajanje od navezaka u pridjevskoj sklonidbi, dok se u visokome varijetetu oni pojavljuju. Situacija je u analiziranome korpusu prilično šarolika jer se oni pojavljuju nedosljedno, u većoj mjeri oni potpuno izostaju uz poneke iznimke kad su u pitanju brojevi (npr. *Pravilnik stupa na snagu od osmoga dana objavljivanja*) i to unutar svakoga pojedinog pravilnika, iako i tu postoje iznimke. Dosljedno je bilježenje navezaka pronađeno samo u jednome pravilniku i to *Pravilniku o načinima, postupcima, i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi*. (npr. *u usmenome obliku, samo iz jednoga nastavnoga predmeta, u daljnjemu školovanju, iz pojedinoga nastavnoga predmeta, o uspjehu njegovoga djeteta, o postignutim razinama kompetencija njegovoga djeteta, do kraja trećega tjedna, itd.*) Ovdje se međutim zamjećuje da se zamjениčki pridjev deklinira po pridjevsko-zamjениčkoj, a ne po imeničkoj deklinaciji, što je činjenica niskoga varijeteta. Mehanički zahvat dodavanja nastavka u primjeru *njegovoga* može se ovdje tumačiti kao pokušaj „pokrivanja“ jezične činjenice niskoga varijeteta.

Što se tiče pridjeva, oni su najčešće u određenome obliku, koji se rabi i za značenje *kakav* i za značenje *koji* te se uglavnom dekliniraju prema pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji. U cijelom je korpusu ta značajka potvrđena i u njihovoj sklonidbi u primjerima kao što su: *u cilju **pravilnog** i **racionalnog** liječenja, radi **potpunog** i **istinitog** utvrđivanja činjenica, u dvostrukom roku trajanja **redovitog** studija, usvajanje **pozitivnog** odnosa, prema težini*

neprihvatljivog ponašanja, izazivanje i poticanje *nasilnog* ponašanja, između *propisanog* i *knjigovodstvenog* stanja, bez *opravdanoga* razloga, učenikovoga *pisanoga* uratka itd. Ova se jezična značajka bilježi kao obilježje niskoga varijeteta i zastupljena je gotovo u čitavome korpusu.

7.2 ZNANSTVENI STIL/AKADEMSKI DISKURS

Na temelju analize korpusa od dvadeset članka iz znanstvenih časopisa različitih područja, pronađene su jezične značajke niskoga i visokoga varijeteta na morfološkoj i sintaktičkoj razini.

Nastavci s navescima u tekstovima nejezikoslovnih znanstvenika u većini slučajeva izostaju, iako se u nekoliko primjera tekstova primjenjuje pravilo o distribuciji naveska u dvočlanom ili višečlanom nizu određenih pridjeva i pridjevnih zamjenica u realizaciji naveska samo na prvome pridjevu odnosno zamjenici (npr. *ovoga složenog pitanja, općega kognitivnog stanja, iz primarnoga violnog korteksa* itd.). U tekstovima jezikoslovnih znanstvenika neki znanstvenici primjenjuju naveske na svim riječima u nizu (npr. *jakoga identifikacijskoga naboja* itd.), dok drugi primjenjuju pravilo o distribuciji naveska samo na prvome pridjevu odnosno zamjenici (npr. *jedinoga dosljednog sljedbenika, sjeverozapadnoga hrvatskog prostora, hrvatskoga narodnog preporoda* itd.). U tekstovima teoretičara književnosti pronađene su tri mogućnosti: u nekim tekstovima nema navesaka (npr. *u kreiranju tog literarnog univerzuma*), u nekima se oni primjenjuju prema distribucijskome pravilu prema kojemu je nastavak obvezan samo na prvoj pridjevskoj riječi (npr. *o Drugome svjetskom ratu*), dok se u nekim tekstovima primjenjuju na svim pridjevskim riječima (npr. *adekvatnoga jezičnoga instrumentarija* itd.)

U posvojim zamjenicama uglavnom je redovit oblik *njezin*, a ponegdje se u tekstu nađe oblik *njen* koji pripada niskome varijetetu. U rijetkim slučajevima u istome se članku koriste oblici *njen* i *njezin*. Propisani izbor zamjenice s obzirom na *njezin* odnos prema subjektu i objektu u rečenici dosljedno se poštuje: *Dakle maloprodavač ni ne mora fizički posjedovati*

robu u **svojoj** prodavaonici, niti ona mora biti u **njegovom** skladištu. Nije bilo primjera pogrešne uporabe toga oblika posvojne zamjenice.

Brojevi se u analiziranim člancima sklanjaju i ne sklanjaju. U tekstovima nejezikoslovaca brojevi se većinom ne sklanjaju (npr. *povezanost ta **dva** obilježja, promjene od **dva** boda, sastoji se od **četiri** skale* itd.), iako je čest slučaj da se u istome članku brojevi sklanjaju i ne sklanjaju pa su zamjetne i značajke visokoga i niskoga varijeteta. U tekstovima jezikoslovaca brojevi se dosljedno sklanjaju (*na **dvjema** skupinama radova, dva od **četiriju** Slavonaca, na razini **dviju** ili više normi* itd.) U tekstovima teoretičara književnosti brojevi se uglavnom sklanjaju, iako je jednom primjeru, kao i u nekim tekstovima nejezikoslovnih znanstvenika, sklonidba nedosljedna pa se pojavljuje npr. *o postojanju drugih **dviju***, ali i npr. rečenica *U brojnim umetnutim pričama u sve **tri** narativne linije, poput navedenih koje svjedoče o fleksibilnosti romana, pripovjedač redovito iskorištava priliku i sam unutar teksta iznosi poruku koju donosi priča.*

U tekstovima nejezikoslovaca u većini slučajeva postoji semantičko razlikovanje određenoga i neodređenoga pridjeva koje je propisano normom, pri čemu se u atributnoj sintaktičkoj poziciji određeni pridjev rabi za značenje *koji*, a neodređeni za značenje *kakav*. Neodređeni pridjev rabi se u značenju 'kakav' (npr. *svake 3.2 sekunde otkrije se **nov** slučaj demencije, demencija postavlja **težak** teret, većina studija pokazuje relativno **visok** stupanj senzitivnosti, To je pretraga koja pomaže kada na obdukciji nije moguće utvrditi **stvaran** uzrok smrti, One prenose **širok** raspon informacija (...), U zadnjih dvadesetak godina objavljen je **velik** broj istraživanja (...), **Suvremen** proces stvaranja javnih politika je mnogostruko usloženjen (..) itd.) iako i ovdje ima nekih odstupanja, i to ponegdje unutar istoga teksta (npr. (...) *zbog visokih financijskih ulaganja čiji je **razumni** rok povrata na ulaganje zahtijevao značajan promet robe, odnosno **visoki** obrtaj zaliha; U sudskomedicinskoj praksi **očiti** infarkt prije je iznimka nego pravilo; kako bi si kroz **dugi** period osigurali sanitarno ispravne uvjete za život).**

U tekstovima nejezikoslovnih znanstvenika posvojni i zamjениčki pridjevi sklanjaju se po pridjevsko-zamjениčkoj sklonidbi (npr. ***njihovog** djelovanja, vrlo **nepovoljnom** položaju **njihovom** položaju, u današnjem **globaliziranom** svijetu, pogoršanje **ženinog** položaja u obitelji* itd.), dok se u jezikoslovnim tekstovima pravilno koristi imenička sklonidba (npr. *u analizi **Kurelčeva** jezika, u **Akademijinu** Rječniku, sadržaj iskaza ili **njegova** dijela, preko*

konkretna pomaganja, pitanje njezina opsega). U tekstovima teoretičara književnosti također se koristi imenička sklonidba (npr. *njegova najizrazitijeg klasnog predstavnika, do njegova osporavanja, u Albaharijevu romanu* itd, reprodukcija *majčina glasa*).

U tekstovima nejezikoslovaca rabi se propisana paradigma kondicionala (npr. *To je kognitivni aparat kojim se koristimo svjesno i namjerno kako bismo riješili neki problem ili kako bismo razumjeli neku situaciju; Za vrijeme učenja fizike često sam/a sebi postavljam pitanja da bih bio/la siguran/a da sam sve dobro razumio/jela* itd.) Rijetko se nađe slučaj u kojemu se ta paradigma ne poštuje (npr. *Kako bi izbjegli nejasnoće, u daljnjem tekstu ćemo pojam vidna percepcija koristiti isključivo kao sinonim za rani vid*). U tekstovima jezikoslovaca i teoretičara književnosti poštuje se propisana paradigma.

Gramatički morfem odnosnih zamjenica određen je pravilom živoga i neživoga antecedenta u većini nejezikoslovnih tekstova (npr. *Odziv koji je model dao na temelju validacijskog skupa podataka potrebno je ocijeniti vizualno te primjenom numeričkih mjera kvalitete modela; Promjene od dva boda ili manje sugeriraju nejasni klinički značaj te mogu predstavljati pogrešku u mjerenju rezultata ili rezultat učenja koji je pacijent ponovio nekoliko puta.* itd.) U manjem broju slučajeva taj je gramatički morfem ujednačen na morfem živoga antecedenta i ne primjenjuje prema pravilima norme odnosno realizira se kao niski varijetet (npr. *Prema provedenom istraživanju, 72.3% žena kao dominantni stil odlučivanja koristi racionalni stil odlučivanja kojeg karakterizira sustavno traganje za opcijama i njihova logička evaluacija; Slijedi kolaborativni stil vođenja kojeg ispitanice preferiraju s 29.5% u kojem vođa i tim rade zajedno i postižu konsenzus prije donošenja odluke, te autokratski stil vođenja sa 14.2%*). U jezikoslovnim se tekstovima ova odnosna zamjenica sklanja po opreci živo-neživo.

U korpusu znanstvenoga diskursa pronađena je i jekavizacija neprijelaznih glagola, što je činjenica visokoga varijeteta: *U Europi je socijalna država oslabjela.*

U tekstovima znanstvenoga diskursa pojavljuju se sljedeće sintaktičke različitosti:

U tekstovima jezikoslovaca uočava se tendencija smještanja enklitike bliže početku rečenice npr. *U suvremenom se jeziku takve konstrukcije više ne susreću.; U takvim je rečenicama prva rečenica obvezatno niječna i obvezno je na prvom mjestu.* Pomicanje

enklitike što je više moguće prema početku rečenice doživljava se kao obilježje visokoga stila (i visokoga varijeteta hrvatskoga standardnog jezika) (Matešić 2014b: 345). Takva se tendencija uglavnom uočava i u tekstovima teoretičara književnosti. U tekstovima nejezikoslovnih znanstvenika ta se tendencija ne provodi dosljedno, iako je u mnogo primjera u neznanstvenim tekstovima uočena ta tendencija.

U nekoliko tekstova nejezikoslovnih znanstvenika javlja se konstrukcija *od strane* (npr. *od strane maloprodavača, od strane kupaca, od strane specijalista, od strane muških radnih kolega* itd.) a najviše je uočena u nejezikoslovnim tekstovima ekonomskoga područja. U tekstovima jezikoslovnih znanstvenika i teoretičara književnosti konstrukcija *od strane* uopće se ne pojavljuje.

U ponekim se nejezikoslovnim tekstovima uočava konstrukcija *za + infinitiv* (npr. *za pretpostaviti je da, za očekivati je da, što je bilo i za očekivati* itd.) U jezikoslovnim tekstovima i tekstovima teoretičara književnosti ta se konstrukcija ne pojavljuje.

U ponekim se nejezikoslovnim tekstovima nailazi na veznik *ukoliko* koji se nalazi na mjestu veznika *ako* (a *ukoliko i pružaju spomenutu uslugu*), no taj se slučaj rijetko javlja. Uglavnom se rabi veznik *ako*, a posebno u jezikoslovnim tekstovima i tekstovima teoretičara književnosti.

Konstrukcija *da li* uopće se ne koristi, već je u svim nejezikoslovnim i jezikoslovnim tekstovima upotrijebljena konstrukcija *s je li*.

7.3 NOVINARSKO-PUBLICISTIČKI STIL/PUBLICISTIČKI DISKURS

U analizi publicističkoga diskursa pronađene su sljedeće morfološke značajke.

Navesci se u publicističkome diskursu u većem broju tekstova potpuno izostaju (npr. *Slovenskog ratnog zrakoplovstva, našeg najprestižnijeg pjesničkog priznanja, Hrvatskog olimpijskog odbora* itd.), a vrlo rijetko primjenjuje se distribucijsko pravilo na svim riječima u nizu (npr. *Drugoga vatikanskoga koncila, stanovnici toga varaždinskoga kvarta*).

Koristi se zamjenica *njezin* (**njezini prijatelji s igrališta**), a rijetko se pojavljuje oblik *njen* (*zalagati se za njen napredak*).

U nekoliko primjera iz tekstova oslabljen je osjećaj za razliku *svoj* naprama *njezin, njegov* (npr. *Sama je ponosna vlasnica Elfyja, njezine inspiracije za izložbu, ponosni smo na rezultate naših učenika*), dok se u drugim primjerima ona pravilno upotrebljava (*Izložbe svojih radova održali su mnogi umjetnici i njihovi gosti, vodi računa o potrebama svojih učenika* itd.).

U nekoliko tekstova uočena je imenička sklonidba posvojnih i zamjениčkih pridjeva (npr. u *njezinu podzemnu dijelu, nakon župnikova odlaska*).

U većini analiziranih tekstova semantički se razlikuju određeni i neodređeni pridjevi u atributnoj sintaktičkoj poziciji (npr. *Kroz vjerodostojan prikaz rada posjetiteljima je na najbolji način dočaran nekadašnji način opkuhavanja rublja u pepelu (...), Uz velik broj građana, svečanosti su prisustvovali (...), velik interes pokazali su i za engleski, njemački i hrvatski jezik*), dok se u manjem broju tekstova pojavljuje određeni oblik pridjeva za pitanje kakav (npr. *U 21.30 vidio se potpuno crveni mjesec*).

8. ZAKLJUČAK

U pisanome diskursu javne komunikacije, izuzev tekstova znanstvenika jezikoslovaca koji su pisani visokim varijetetom hrvatskoga standardnog jezika, javlja se i visoki i niski varijetet. Najzastupljenija morfološka značajka niskoga varijeteta zajednička svim analiziranim tekstovima je izostanak deklinacije glavnih brojeva dva, tri i četiri uz prijedlog. Brojevi se dosljedno dekliniraju samo u tekstovima znanstvenika jezikoslovaca, dok se u drugim tekstovima ili ne sklanjaju uopće ili se u manjem broju tekstova ne sklanjaju dosljedno, pa se tako i unutar jednoga teksta pronalaze primjeri uporabe koja odgovara visokome varijetetu, ali i primjeri uporabe koja je tipična za niski varijetet. Najrazličitija je primjena navezaka koji se prema određenim (ne uvijek i istim) distribucijskim pravilima javljaju samo u tekstovima jezikoslovnih znanstvenika, dok se u većini administrativnih tekstova, tekstova nejezikoslovnih znanstvenika i publicističkih tekstova uopće ne pojavljuju što je značajka niskoga varijeteta. Posvojni i zamjениčki pridjevi prema propisanoj imeničkoj deklinaciji javljaju se u tekstovima znanstvenika jezikoslovaca i tekstovima teoretičara književnosti, dok se u tekstovima nejezikoslovnih znanstvenika i tekstovima administrativnoga diskursa sklanjaju po pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji. Upotreba određenih i neodređenih pridjeva s obzirom na njihovu propisanu semantičku razliku javlja se u velikome broju i u visokome i u niskome varijetetu. Ostale morfološke značajke kao što su zamjenica *njezin*, gramatički morfem određen pravilom živoga i neživoga antecedenta, te propisana paradigma kondicionala uglavnom se u svim tekstovima javljaju u visokome varijetetu, uz poneki primjer koji odgovara niskome varijetetu. Sintaktičke značajke niskoga varijeteta u najvećoj se mjeri pojavljuju u administrativnom stilu/diskursu i ponegdje u nekim tekstovima nejezikoslovnih znanstvenika (najviše konstrukcije *od strane* ili *za + infinitiv*), dok se u tekstovima jezikoslovnih znanstvenika i teoretičara književnosti uopće ne pojavljuju.

Na temelju uvida u tekstove koji su prisutni u javnoj komunikaciji može se reći da je u administrativnome stilu/diskursu zastupljen niski varijetet, dok u publicističkome stilu/diskursu uglavnom prevladava visoki varijetet. Razlog zastupljenosti niskoga varijeteta u administrativnome stilu/diskursu može se možda tražiti u njegovim značajkama kao stila koji teži jasnoći, jednostavnosti, kratkoći, ekonomičnosti te u tome što je on u prvome redu usmjeren na „predmet“, a ne toliko na sam jezični izraz i njegovu normativnu utemeljenost. S druge strane, za tiskana izdanja tekstova publicističkog stila u kojima je zastupljen visoki varijetet moguće je ustvrditi da postoji pojačani osjećaj za to da šira javnost, i to potencijalno

cijela jezična zajednica, standardnojezični izraz u publicističkome stilu uzima kao jezični uzor i da govornicima omogućava svakodnevni kontakt sa standardnim jezičnim izrazom. U znanstvenome stilu/diskursu prevladava visoki varijetet, iako je i tu zamijećena diferencijacija s obzirom na područje djelovanja. Jezikoslovni znanstvenici i teoretičari književnosti pišu visokim varijetatom, a u tome je zasigurno odlučujuća profesionalna orijentacija te edukacija o visokome varijetetu na uporabnoj i metajezičnoj razini, a pretpostavlja se i da jezikoslovni znanstvenici sami provode jezičnu provjeru svojih tekstova. U tekstovima nejezikoslovnih znanstvenika visoki varijetet zastupljen je u tekstovima s područja medicine, građevinarstva, teologije i politologije. Ta se značajka možda može objasniti težnjom za pravilnim jezičnim izričajem, pri čemu su tekstovi prije objavljivanja vjerojatno bili podvrgnuti jezičnoj provjeri, s obzirom na pretpostavku da je niski varijetet *najviša razina koju prosječan obrazovani hrvatski građanin ili građanka postigne u pogledu poznavanja strukturalnih normi*, nakon završetka visokog obrazovanja (Kalogjera 2009: 556). Za tekstove nejezikoslovaca iz područja ekonomije i psihologije može se ustvrditi da je u njima u većoj mjeri zastupljen niski varijetet, što vjerojatno ukazuje na to da tekstovi prije objavljivanja nisu bili podvrgnuti jezičnoj lekturi.

Može se reći da bi osoba koja čita tekstove koji pripadaju sferi javne komunikacije kroz jezični izraz publicističkoga stila/diskursa i u najvećoj mjeri znanstvenoga stila/diskursa bila potaknuta na to da više slijedi visoki varijetet, a čitajući administrativni stil/diskurs bila bi potaknuta da slijedi niski varijetet.

9. SAŽETAK

Cilj je rada ispitati zastupljenost niskoga i visokoga varijeteta hrvatskoga standardnog jezika u prostoru javne komunikacije na pisanim tekstovima. Provedena je kvalitativna analiza na morfološkoj i sintaktičkoj razini na tekstovima publicističkoga stila/diskursa, administrativnoga stila/diskursa i znanstvenoga stila/diskursa, a zatim se kvantitativnom analizom uspoređuje zastupljenost značajki visokoga i niskoga varijeteta u pojedinim tipovima teksta.

Ključne riječi: standardni jezik, visoki varijetet, niski varijetet, javna komunikacija

The representation of the high and low varieties of the Croatian standard language in public communication

Keywords: Standard Croatian, high variety, low variety, public communication

POPIS LITERATURE

- Badurina, L.; Kovačević, M. (2001). Rijeka: Biblioteka Dometi.
- Badurina, L. (2008). Jezično raslojavanje i tipovi diskursa. *Zagrebačka slavistička škola. Preuzeto s: <http://www.hrvatskiplus.org>*
- Badurina, L. (2010). Standardizacijski procesi u 20. stoljeću // *Povijest hrvatskoga jezika - Književne prakse sedamdesetih* / Mićanović, Krešimir (ur.). Zagreb: Zagrebačka slavistička škola. str. 69-101
- Badurina, L. (2015). Jezično raslojavanje: kritički osvrt na pojedina pitanja funkcionalne stilistike. U: Nestandardni hrvatski jezik prema standardnomu. Pandžić, J; Suvala A. (ur.) Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje. str. 47.-53.
- Badurina, L. (2015). Standardizacija ili restandardizacija hrvatskoga jezika u 90-im godinama 20. stoljeća. T. Pišković, T. Vuković (ur.): *Jezične, kulturne i književne politike*, 57-79.
- Brozović, D. (2006). Neka bitna pitanja hrvatskoga standarda. Zagreb, Školska knjiga.
- Josić, Lj. (2010). Književnoumjetnički stil – funkcija standardnoga jezika, jezik sui generis ili „nadstil“? *Studia lexicographica*. Vol. 4. No. 2 (7). str. 27-48.
- Kalogjera, D. (2009). Iz diglosijske perspektive, u *Jezična politika i jezična stvarnost*, ur. Jagoda Granić, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku – HDPL, Zagreb, str. 551-558.
- Katnić Bakaršić, Marina (1999): *Lingvistička stilistika*, Prag, Budimpešta. Online-izdanje: https://www.ffst.unist.hr/download/repository/Lingvisticcka_stilistika.pdf [posjet: 23. 11. 2017].
- Matešić, M. (2009). Hrvatska ortoepija između norme i uzusa. U: Jezični varijeteti i nacionalni identiteti. Badurina, Lada; Pranjković, Ivo; Silić, Josip (ur.). Zagreb: Disput. str. 291-305.
- Matešić, M. (2013). Odras jezične uporabe u normativnim priručnicima hrvatskoga jezika // *Javni jezik kao poligon jezičnih eksperimenata* / Kryžan-Stanojević, Barbara (ur.). Zagreb: Srednja Europa. str. 39-51
- Matešić, M; Plešković, M. (2014a). Između elitizma i demokratizacije: standardni jezik u akademskoj zajednici // *Standardni jezici i sociolekti u 21. stoljeću* / Peti-Stantić, Anita ; Stanojević, Mateusz-Milan, Antunović, Goranka (ur.). Zagreb. Srednja Europa, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. str. 23-42
- Matešić, M. (2014b). Pisani akademski diskurs i tradicionalna normativnost // *Priručnik za prevoditelje: prilog teoriji i praksi* / Stojić, Aneta ; Brala-Vukanović, Marija ; Matešić, Mihaela (ur.). Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 339-354
- Mićanović, K. (2005). Standardni jezik i razgraničavanje jezika. *FLUMINENSIA: časopis za filološka istraživanja*, 16(1-2), 95-104.
- Mihaljević, M. (2002). Funkcionalni stilovi hrvatskoga (standardnog) jezika. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 28(1), 325-343.
- Pranjković, I. (2007). Glavne sastavnice hrvatskoga jezičnog identiteta. *Jezik i identiteti* (Zbornik hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku. Zagreb-Split. str. 487-495.
- Radovanović, M (1979). Sociolingvistika. Beograd: BIGZ.

- Silić, J. (1996). Administrativni stil hrvatskoga standardnog jezika. Kolo. No. 4. str. 349-358.
- Silić, J. (1996). Hrvatski jezik kao sustav i kao standard. Riječki filološki dani 2 (zbornik radova), Rijeka, str. 187-194.
- Silić, J. (2006). Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika. Zagreb: Disput.
- Silić, J; Pranjković, I. (2007). Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta. Zagreb: Školska knjiga.

IZVORI

Popis pravilnika:

Pravilnik o studijima sveučilišta u Rijeci, dostupno na:

http://www.uniri.hr/files/staticki_dio/propisi_i_dokumenti/Pravilnik_o_studijima_proci_sцени_tekst_veljaca_2015.pdf posjet 5. 2. 2018.

Pravilnik o studijima i studiranju u Zadru, dostupno na:

http://www.unizd.hr/Portals/0/doc/pravilnik_o_studijama_i_studiranju_20140529.pdf posjet 5. 2. 2018.

Pravilnik o načinu oglašavanja o lijekovima, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_04_43_884.html posjet 5. 2. 2018.

Pravilnik o popisu imovine i obveza hrvatske zaklade za znanost, dostupno na:

<http://www.hrzz.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravilnik%20o%20popisu%20imovine%20i%20obveza.pdf> posjet 5. 2. 2018.

Pravilnik o kriterijima za izricanje pedagoških mjera, dostupno na:

http://www.azoo.hr/images/razno/Pravilnik_o_kriterijima_za_izricanje_pedagoskih_mjera_NN_br_94_2015.pdf posjet 5. 2. 2018.

Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi, dostupno na: <https://mzo.hr/sites/default/files/links/pravilnik-o-nacinima-postupcima-i-elementima-vrednovanja-ucenika-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli.pdf> posjet 5. 2. 2017.

Pravilnik o radu, dostupno na:

<http://www.hrzz.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravilnik%20o%20radu.pdf> posjet 5. 2. 2018.

Pravilnik o zaštiti na radu, dostupno na: <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2015/11/Pravilnik-o-za%5%a1titi-na-radu.pdf> posjet 5. 2. 2018.

Pravilnik o polaganju stručnog ispita učitelja i stručnih suradnika u osnovnom školstvu i nastavnika u srednjem školstvu, dostupno na: http://www.azoo.hr/images/Strucni2012/Pravilnik_st.pdf posjet 5. 2. 2018.

Pravilnik o očuvanju šuma, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_28_595.html posjet 5.2.2018

Popis znanstvenih članaka:

Franjković, J; Dujak, D; Botkuljak, M (2018). Izazovi upravljanja cijenama u multikanalnoj maloprodaji. *Ekonomska misao i praksa*. No. 1, str. 55-76. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=297755

Nidogon Višnjic, S; Begičević Redep N; Vidaček-Hainš Violeta (2018). Stavovi i percepcije žena na rukovodećim pozicijama o njihovom položaju na radnom mjestu. *Ekonomska misao i praksa*. No. 1, str. 287-313. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=297770

Pranjkić, I. (2018). O riječima nego, no, već, još i tek. *Fluminensia*. Vol. 30, br. 1. str. 63-76. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=295043

Stolac, D. (2018). Fran Kurelac i Fluminensia. *Fluminensia*. Vol. 30, br. 1. str. 17-40. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=295039

Zekić, E; Vuković, Ž; Halkijević, I. (2018). Primjena nanotehnologije u pročišćavanju voda. *Građevinar*. Vol. 70, br. 4. str. 315-323. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=296502

Šušanj, I; Ožanić, N; Karleuša B. (2018). Metodologija za implementaciju hidrološkog modela otjecanja na malim slivovima. *Građevinar*. Vol. 70, br. 4. str. 325-335 dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=296504

Arbanas, S; Štifer, S; Šoša, I. Sudskomedicinska primjena jednostavne patohistološke analize. *Medicina fluminensis*. Vol. 54. No. 2. str. 182-188. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=291944

Sošić, M; Vuletić, V; Tomić, Z; Bogdanović, N. (2018). Dijagnostički i terapijski pristup pacijentu s kognitivnim smetnjama. *Medicina fluminensis*. Vol. 54. No. 2. str. 140-154. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=291995

- Vrdoljak, G; Vlahović-Štetić, V. (2018). Odnos ciljeva postignuća, strategija učenja i ocjena u srednjoškolskoj nastavi fizike. *Psihologijske teme*. Vol. 27. No. 2. str. 141-157. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=299916
- Marić, M; Domijan, D. (2018). Mogu li kognicija i emocije utjecati na vid? *Psihologijske teme*. Vol. 27. No. 2. str. 311-338. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=299940
- Baloban, S. (2017). Milosrđe i pravednost u socijalnom nauku Crkve. *Riječki teološki časopis*. Vol. 40, No. 1, str. 19-36. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=276630
- Grbac, J. (2017). Milosrđe i istina u odnosu na rastavljene i ponovno vjenčane u pobudnici pape Franje „Amoris laetitia“. *Riječki teološki časopis*. Vol. 40, No. 1, str. 3-17. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=276627
- Leinert-Novosel, S. (2018). Društveni položaj žena u Republici Hrvatskoj: žena i obitelj (1999. – 2016). *Politička misao: časopis za politologiju*. Vol 55. No. 1. str. 53-72. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=289950
- Šinko, M. (2018). Suvremeni procesi stvaranja javnih politika: kako istraživati transfer? *Politička misao: časopis za politologiju*. Vol 55. No. 1. str. 96-121. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=289962
- Buđa, J. (2018). Napomene o leksemu *splav*. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Vol. 44. No. 1, str. 89-111. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=299906
- Čužić, T. (2018). Restandardizacijski/retrostandardizacijski aspekti s vidika pravopisne norme (pravopisno prenormiranje). *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Vol. 44. No. 1, str. 113-132. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=299908
- Tadić-Šokac, S. (2018). Oblici metatekstualnosti u romanu *Gloria in excelsis* M. Jergovića. *Umjetnost riječi*. Vol 61. No. 3-4, str.263-286. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=294580
- Czerwinski, M. (2018). Putovanje kao alegorija u prozi o Drugome svjetskom ratu. *Umjetnost riječi*. Vol 61. No. 3-4, str. 201-219. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=294576
- Mijatović, A; Durić, D. (2018). Glas majčine tajne - tajna majčinog glasa: Akustika sjećanja u romanu *Mamac Davida* Albaharija. *Književna smotra*. Vol. 50. No. 187 (1). str. 85-96. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=297009

Marot Kiš, D. (2018). Identitet kao stanje egzila: žena u Rezervnom životu Lidije Dimkove. *Književna smotra*. Vol. 50. No. 187 (1). str. 97-103. dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=297013

Popis tjednih i dnevnih novina:

Podravski list, ponedjeljak, 23. srpnja 2018.

Varaždinske vijesti, utorak, 24. srpnja 2018.

Nacional, utorak, 24. srpnja 2018.

Globus, petak, 27. srpnja 2018.

Glas Koncila, nedjelja, 29. srpnja 2018.

Večernji list, nedjelja, 29. srpnja 2018.

Jutarnji list, nedjelja, 29. srpnja 2018.

24 sata, nedjelja, 29. srpnja 2018.

Novi list, nedjelja, 29. srpnja 2018.

Slobodna Dalmacija, nedjelja, 29. srpnja 2018.